

УДК 340(477)(031)
ББК 67(4УКР)я2
В27

Редакційна колегія 1-го тому:

**В. Д. Гончаренко (голова редколегії),
О. В. Зайчук, В. М. Єрмолаєв, В. В. Лемак,
В. О. Рум'янцев, І. Б. Усенко, О. Н. Ярмиш**

В27 Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. — Х. : Право, 2016.

ISBN 978-966-937-048-8

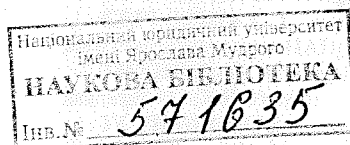
Т. 1 : Історія держави і права України / редкол.: В. Д. Гончаренко (голова) та ін. ;
Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України ; Нац.
юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. — 848 с. : іл.

ISBN 978-966-937-049-5

Видання є систематизованим зводом знань про суспільний, державний лад, джерела й основні
інститути права, які характеризують багатовікову історію українського державотворення.

Розраховане на науковців, викладачів, студентів вищих навчальних закладів, а також усіх,
хто цікавиться історією держави і права України.

**УДК 340(477)(031)
ББК 67(4УКР)я2**

ISBN 978-966-937-049-5 (т. 1)
ISBN 978-966-937-048-8

- © Національна академія правових наук України, 2016
- © Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України, 2016
- © Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2016
- © Видавництво «Право», 2016

ПЕРЕДМОВА

Перший том «Великої української юридичної енциклопедії» містить матеріали, що стосуються найбільш важливих подій, досвіду та традицій багатовікового українського державотворення. Продовження цих традицій неможливе без глибокого, об'єктивного й достовірного висвітлення та усвідомлення історії держави і права України, опрацьовання й запозичення цих досягнень в умовах сьогодення, з'ясування причин невдач.

На основі останніх здобутків юридичної та історико-правової науки в першому томі подані статті, що стосуються загальних закономірностей виникнення й розвитку типів і форм української державності, її територіального устрою, політичного режиму, організації та діяльності державних інституцій, зокрема вищих представницьких органів, вищих та місцевих органів влади і управління, органів місцевого самоврядування.

Значна увага в першому томі приділена проблемі формування українського права, основним його джерелам, найважливішим пам'яткам права, різним галузям і інститутам матеріального і процесуального права, становленню й розвитку системи законодавства в Україні, етапам, формам і наслідкам робіт із систематизації права.

Виходячи з того, що впродовж багатовікової історії українські землі входили до складу різних держав, державні інституції і право яких суттєво впливали на здійснення державної влади та правовий уклад на українських землях, у першому томі міститься чимало статей стосовно державних установ і правових інститутів Великого князівства Литовського, Королівства Польського, Речі Посполитої, Російської імперії та Австро-Угорської монархії, які діяли на етнічних українських землях.

Підкреслюється безперервність розвитку української державності та її правової системи, відкидається твердження про бездержавність низки її періодів. Автори виходять із того, що такі етапи становлення є спільною спадщиною українського народу та його сусідів. Незважаючи на багаторічне перебування нашої держави у складі іноземних держав, Україна має власну історію державотворення і правотворення. Цей досвід безперервно формувався протягом багатьох століть і, розвиваючись, не втрачав зв'язків зі своїми витокami і першоджерелами.

Велика увага в контексті історії українського державотворення приділена персоналіям – видатним борцям за волю України. У першому томі Енциклопедії міститься ціла галерея портретів видатних державних, політичних та громадських діячів, борців за Українську державу та її збереження на різних етапах її історичного розвитку.

У першому томі цього видання розміщені також відомості про видатних українських вчених-юристів, якими зроблено значний внесок у розвиток науки історії держави і права України, дослідження ключових та проблемних питань українського державотворення.

Редколегія

ГОНІННЯ СЛІДУ – форма досуд. розшуку злочинця у давньорус. та литов.-рус. праві. «Руська Правда» (ст. 77 Поширеної ред.) визначала процедуру розшуку злочинця по його слідах (якщо злодія не знайдено) і встановлювала межі колективної відповідальності членів верви за скоєний ним злочин. У разі якщо слід не приведе до села чи до місця переховування вкраденого товару, а слід злодія губиться на території верви, відповідальність за крадіжку несла її громада. Вона могла відвести від себе слід (підозру) і взяти участь у розшуку злочинця. Якщо верв не доведе, що сліди злочинця ведуть за межі її території або відмовиться це з'ясувати, вона сплачувала відшкодування потерпілому і штраф. Верв не несла відповідальності в разі: 1) якщо брала активну участь у розшуку злочинця за участю свідків, «чужих людей», щоб виключити упередженість у його розшуку; 2) якщо сліди злочинця загубляться на великій дорозі («гостинці»), де не буде села, або у безлюдному місці. Отримані результати Г. с. ставали підставою для прийняття суд. рішення.

Лит.: Памятники русского права, вып. 1: Памятники Киевского государства. X–XII вв. М., 1952; Владимирский-Буданов М. Ф. Обзор истории русского права. Ростов н/Д., 1995; Правда Руська Ярослава Мудрого: початок законодавства Київської Русі / уклад.: Г. Г. Демиденко, В. М. Єрмолаєв. Х., 2014.

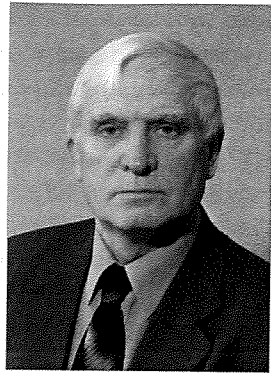
В. М. Єрмолаєв.

ГОНЧАРЕНКО Володимир Дмитрович (13 жовт. 1946, м. Красноград Харків. обл.) – укр. вчений-правознавець. У 1973 закінчив Харків. юрид.

ін-т (тепер – Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого). У 1973–76 навчався в аспірантурі, а з 1976 працює у цьому Університеті, де обіймав посади асистента, ст. викл., ст. наук. співробітника, доцента, професора. З 1992 – зав. каф. історії д-ви і права України та зарубіжних країн. Академік-секретар від-ня теорії та історії д-ви і права НАПрН України.

У 1977 захистив дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. н. на тему «Всеукраїнський з'їзд Рад робітничих, селянських і червоноармійських депутатів (1917–1937 рр.)» (спеціальність 12.00.01), у 1991 – дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. н. на тему «Всеукраїнські з'їзди Рад робітничих, селянських і червоноармійських депутатів та їх роль у державному, господарському та соціально-культурному будівництві в УРСР (1917–1937 гг.)» (спеціальність 12.00.01). Наук. ступінь д-ра юрид. н. присуджено у 1992. Вчене звання професора присвоєно у 1993. Обраний у 1996 членом-кореспондентом НАПрН, у 2012 – дійсним членом (академіком) НАПрН України.

Напрями наук. досліджень – історія д-ви і права України та історія д-ви і права зарубіжних країн. Опублікував 285 наук. праць, серед яких «Всеукраїнський з'їзд Рад робітничих, селянських і червоноармійських депутатів –

В. Д. Гончаренко

верховний орган влади УРСР в 1917–1937 рр.» (1990); «Хрестоматія з історії держави і права України: у 2 т.» (у співавт., 1998, 2000, 2003); «Історія держави і права України. Академічний курс: у 2 т.» (у співавт., 2000); «Юридична енциклопедія» (т. 3, у співавт., 2001, т. 4 у співавт., 2002); «Історія держави і права України» (у співавт., 2003); «Місцеве самоврядування в Україні в умовах становлення правової держави» (у співавт., 2004); «Історія міста Харкова» (у співавт., 2004); «Антологія української юридичної думки» (т. 10, у співавт., 2005); зб. док-тів «Історія конституційного законодавства України» (2007); «Правова система України: історія, стан та перспективи»: у 5 т., т. 1: Методологічні та історико-теоретичні проблеми формування і розвитку правової системи України» (у співавт., 2008, 2011 (рос.), 2013 (англ.)); «Правова доктрина України»: у 5 т., т. 1: Загальнотеоретична та історична юриспруденція» (у співавт., 2013); «Історія держави і права України» (заг. ред., 2013).

Заслужений діяч науки і техніки України (2004), Лауреат держ. премії України в галузі науки і техніки (2002). Має почесне звання «Заслужений проф. Нац. юрид. ун-ту ім. Ярослава Мудрого» (2013).

О. М. Головка.

ГОРОДЕЛЬСЬКА УНІЯ 1413 – угода, укладена між польс. королем Владиславом II Ягайлом і вел. кн. литов. Вітовтом у замку Городлі (на р. Зах. Буг) 2 жовт. на спільному польс.-литов. сеймі. Приводом для укладення Г. у. 1413 стало те, що після перемоги литов.-укр.-білорус.-польс. військ

у Грюнвальдській битві 1410 Литва зайняла щодо Польщі більш незалежне становище. Король Ягайло і польс. феодалі були змушені піти на компроміс із вел. кн. литов. Вітовтом та феодалами Литви.

Г. у. 1413 підтвердила чинність інкорпораційних умов Кревської унії 1385, задекларувавши повторне об'єднання Корони Польс. і Великого князівства Литов. в одну д-ву «на вічні часи» перед лицем воєн. загрози з боку нім. хрестоносців та «ін. будь-яких неприятелів». І хоча Г. у. 1413 підтвердила об'єднання Литов. д-ви з Польс. королівством на «вічні часи», однак цим док-том було визнано самостійність Великого князівства Литов. За Великим князівством Литов. визнавалося право на автономію: зберігалась інституція велико-князівської влади у Литві, й за Вітовтом закріплювався (щоправда, не спадково, а лише пожиттєво й під сюзеренітетом польс. короля) титул вел. кн. литов. Г. у. 1413 передбачала уніфікацію адм.-тер. устрою князівства на взірць устрою Польс. Королівства, першими кроками до чого мали стати запровадження в Литві сейму та столичних і земс. вищ. урядів (воєводств, каштелянств та ін.), що мали бути под. до польс. Було визначено також принцип обрання монархів у Польс. Королівстві та Великому князівстві Литов. за спільною згодою й ухвалою прелатів (вищі духовні особи в катол. церкві), магнатів і шляхти обох країн. Продовжуючи та розвиваючи традицію, започатковану Кревською унією, Г. у. 1413 підтверджувала права на всі зем. наділи, «вольності» та привілеї, надані катол. церкві в литов. землях, зокрема у Вільно (нині – Вільнюс), а також права та при-